

JAN JARACZ, AGNIESZKA REMLINGER-MOLENDA

Sprawozdanie z seminarium naukowego ECNP-EPA w Czerniejewie, 28-30 maja 2009 roku

W dniach 28-30.05.2009 r. w Czerniejewie, niedaleko Gniezna odbyło się Seminarium dla młodych naukowców z Polski (psychiatrów, farmakologów i psychologów), zorganizowane pod auspicjami The European College of Neuropsychopharmacology (ECNP) oraz European Psychiatric Association. Spotkania takie organizowane są co roku w różnych krajach europejskich. Poprzednie odbywały się w Polsce, Estonii, Turcji, Bułgarii, Słowacji oraz na Węgrzech. Podczas Seminarium młodzi naukowcy mają możliwość przedstawienia własnych projektów badawczych oraz przedyskutowania ich z wybitnymi ekspertami, rekomendowanymi przez władze ECNP i EPA. W tegorocznej edycji udział wzięli: prof. Joseph Zohar (Izrael), Prezydent Elekt ECNP, prof., Cyril Hoschl (Republika Czeska), obecny prezydent EPA, prof. Alessandro Serretti (Włochy) oraz prof. Celso Arrango (Hiszpania). Miejscowym organizatorem spotkania była Sekcja Psychofarmakologii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.

W pierwszej części Seminarium zaproszeni goście wygłosili wykłady. Wystąpienie prof. Josepha Zohara zatytułowane było „Endofenotypy i OCD – wpływ na rozpoznanie i leczenie”. Przedstawione zostały dane na temat rozpowszechnienia poglądów i przebiegu OCD, a także współczesne standardy leczenia. Ponieważ trafność rozpoznawania zaburzeń psychicznych, oparta na objawach psychopatologicznych, pozostaje mało satysfakcjonująca, poszukuje się takich cech związanych z zaburzeniem, które byłyby bardziej precyzyjnymi narzędziami diagnostycznymi. Należą do nich badania neuropsychologiczne, testy farmakologiczne, metody obrazowania mózgu, badania genetyczne i inne. Wiąże się z tym także nowe podejście diagnostyczne, oparte na ocenie objawów w różnych

wymiarach zaburzenia. W przypadku OCD należą tu takie cechy jak: wgląd w chorobę, zachowania impulsywne, tiki, uwaga, nastrój, lęk czy funkcjonowanie społeczne. W ten sposób pierwszy etap rozpoznania, polegający na stwierdzeniu obecności kryteriów diagnostycznych, będzie wstępem do dalszej oceny specyficznego dla pacjenta profilu zaburzeń. Pozwala to na zmiany w piątej edycji klasyfikacji DSM, w której poza zaburzeniem obsesyjno-kompulsyjnym zostaną uwzględnione takie zaburzenia jak: hipochondria, jadłowstręt psychiczny, trichotillomania, patologiczny hazard oraz choroby neurologiczne, na przykład zespół Touretta.

Wykład, który przedstawił prof. Alessandro Serretti poświęcony był roli genetyki w diagnostyce choroby afektywnej dwubiegunowej. Obecnie dysponujemy zbyt małą ilością potwierdzonych wyników badań, aby markery genetyczne mogły być pomocne w diagnostyce CHAD. Więcej nadziei wiąże się z wykorzystaniem wyników badań genetycznych przy wyborze leczenia. Przykładem jest tu zależność między polimorfizmem genu transportera serotoniny (5-HTTLPR) a odpowiedzią terapeutyczną na leki z grupy SSRI.

Kolejnym wykładowcą był Prof. Cyril Hoschl, którego wystąpienie poświęcone było problemom klasyfikacji zaburzeń psychicznych, głównie schizofrenii i choroby afektywnej dwubiegunowej. Badania z zakresu psychopatologii, badania neuroobrazowe oraz genetyczne wskazują na istnienie cech wspólnych dla wymienionych zaburzeń. Przykładem genów związanych tak ze schizofrenią, jak i z chorobą afektywną dwubiegunową są geny NRG1, DISC1 oraz G72/G30. Stwierdzono także podobieństwa w zakresie dysfunkcji neuro-przekaźnikowych. Konsekwencją tego jest fakt, że niektóre leki przeciwpsychotyczne II gene-

racji są skuteczne w leczeniu obu zaburzeń. To czy u osoby z predyspozycją genetyczną rozwinie się schizofrenia czy choroba afektywna dwubiegunowa oraz jaki obraz kliniczny przybiorą zależy od zadziałania dodatkowych czynników, na przykład w okresie rozwojowym.

Prof. Celso Arrango w swoim wystąpieniu przedstawił problemy związane z leczeniem zaburzeń psychotycznych u dzieci i młodzieży. Schizofrenia i choroby afektywne często rozpoczynają się w okresie dojrzewania. O ile skuteczność leków przeciwpsychotycznych u osób młodocianych jest podobna jak u dorosłych, to istotne różnice dotyczą działań niepożądanych. Obecnie wiadomo, że ryzyko wystąpienia objawów ubocznych w trakcie stosowania leków przeciwpsychotycznych u dzieci i młodzieży jest większe niż u dorosłych. Dotyczy to efektów metabolicznych, a szczególnie przyrostu masy ciała. Z tego powodu zaleca się wnikliwe przeanalizowanie korzyści i ryzyka, związanego z zastosowaniem leku, oraz regularne monitorowanie jego działań niepożądanych.

W ostatnim krótkim wykładzie prof. Joseph Zohar przedstawił uczestnikom seminarium podstawowe zasady, obowiązujące podczas przygotowywania prezentacji wyników badań. Następnie, posileni lunchem, młodzi badacze rozpoczęli pierwszą z trzech zaplanowanych rund warsztatowych. 26 uczestników zostało podzielonych na trzy grupy. Początkowe założenie, żeby były to grupy tematyczne, nie sprawdziło się, ze względu na szeroki zakres zagadnień prezentowanych przez młodych naukowców. Każda z grup warsztatowych pracowała pod opieką dwóch moderatorów – międzynarodowych ekspertów w osobach: prof. Zohara, prof. Hoschla i prof. Serrettiego, jak również ekspertów z rodzinnych ośrodków: prof. Rzewuskiej z Samodzielnej Pracowni Farmakoterapii Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie oraz prof. Rybakowskiego i doc. Jaracza z Kliniki Psychiatrii Dorosłych w Poznaniu.

Następnego dnia, w czasie kolejnych dwóch rund, każda z grup pracowała z inną parą ekspertów. Rotacji ulegały też sale, w których odbywały się prezentacje i związane z nimi dyskusje. Biorąc pod uwagę komentarze prowadzących, jak i wrażenia uczestników wszystkie pomieszczenia, niezależnie od swojego przeznaczenia, stworzyły sprzyjającą atmosferę do pracy naukowej; a były to Sala Belkowa, największa i najbardziej reprezentacyjna, która była też świadkiem wykładów wygłoszonych przez ekspertów, oraz bardziej kameralne – Sala Myśliwska i Sala Hrabiego.

W pierwszej rundzie warsztatów, w grupie pierwszej, Paulina Andryszak, psycholog z Regionalnego Zespołu Opieki Paliatywnej w Bydgoszczy, przedsta-

wiła założenia swojej pracy, w której badała funkcje poznawcze osób przyjmujących opioidy z powodu przewlekłego bólu. Agnieszka Dyduch z IV Kliniki Psychiatrycznej IPiN w Warszawie zaprezentowała opis przypadku pacjentki z depresją i współistniejącym zespołem parkinsonowskim, leczonej bupropionem. Daniel Bibułowicz z Kliniki Psychiatrii z Białegostoku omówił swoje badanie, w którym oceniał wpływ dynamiki zmian funkcji poznawczych i językowych na rokowanie i skuteczność leczenia u pacjentów z pierwszym epizodem schizofrenii oraz u osób chorujących od co najmniej 5 lat. W grupie drugiej, Bertrand Janota z IV Kliniki Psychiatrycznej IPiN przedstawił wyniki swojej pracy nad wpływem dehydro-epiandrosteronu (DHEA) i jego siarczanu (SDHEA) na stężenie lipoprotein u kobiet chorujących na depresję oraz możliwe implikacje kliniczne otrzymanych rezultatów. Monika Mak, psycholog z Kliniki Psychiatrii Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego, omówiła wyniki wpływu prowadzonego przez siebie treningu, przy użyciu programu RehaCom, na funkcje poznawcze osób chorujących na schizofrenię. Urszula Zaniewska-Chłopik z IV Kliniki Psychiatrycznej IPiN zaprezentowała wyniki, jakie uzyskiwała badając obciążenie rodzinne, tolerancję glukozy, stosowaną dietę i aktywność fizyczną w kontekście współwystępowania otyłości i zespołu metabolicznego u pacjentów ze schizofrenią po 12-stomiesięcznym okresie leczenia lekami przeciwpsychotycznymi. Uczestnicy grupy trzeciej zapoznali się w pierwszej kolejności z wynikami badania Pauliny Rok-Bujko z Kliniki Psychiatrii Dzieci i Młodzieży IPiN, w którym oceniała ona na modelu zwierzęcym wpływ uszkodzenia układu serotonergicznego we wczesnym okresie życia na zachowania lękowe oraz potencjał wzmacniający kokainy. Marcin Siwek z Kliniki Psychiatrii Dorosłych Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego z Krakowa omówił rezultaty swojej pracy nad rolą cynku w depresji, natomiast praca Michała Szulca z Katedry Farmakologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu dotyczyła oceny wpływu greliny na objawy lękowe oraz pamięć u szczurów.

W drugiej rundzie warsztatów, w grupie pierwszej Wiesław Cubała z Kliniki Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku przedstawił pracę na temat objawów niepożądanych, występujących po stosowaniu zolpidemu i potencjalnych czynników predysponujących do ich wystąpienia. Anna Czubak z Wydziału Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu omówiła wyniki badania wpływu wenlafaksyny i nikotyny na zmiany w obrębie receptorów i neuroprzekazników w mózgu szczurów. Justyna Holka-Pokorska z III Kliniki Psychiatrycznej IPiN przedstawiła wyniki

badania oceniającego symptomatologię, objawy pozapiramidowe oraz stężenia dehydroepiandrosteronu (DHEA) i jego siarczanu (SDHEA) po podaniu DHEA pacjentom ze schizofrenią leczonym olanzapiną. W grupie drugiej Agnieszka Kałwa, psycholog z Wydziału Psychofarmakologii IPiN, omówiła zależność między funkcjami poznawczymi a leczeniem przeciwpsychotycznym u pacjentów z przewlekłym przebiegiem choroby. Katarzyna Manikowska z Katedry Farmakologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu przedstawiła wyniki badania wpływu podawania milnacipramu na stężenia TNF-alfa i IL-6 u szczurów poddanych stresowi. Agnieszka Prymus z Kliniki Psychiatrii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego zaprezentowała wyniki wpływu podawania dezipraminy i imipraminy na stężenia IL-1beta u szczurów. W grupie trzeciej Alina Wilkowska z Kliniki Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku omówiła mechanizmy reakcji stresowych w kontekście zawału mięśnia serca oraz w przebiegu depresji. Mariusz Wilgusz również z Kliniki Psychiatrii w Gdańsku zaprezentował przeprowadzone przez siebie badanie „Depresja w przebiegu padaczki – częstość występowania i symptomatologia”. Trzecim prelegentem był Sebastian Wnuk z Wydziału Farmakologii i Farmakologii Klinicznej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, który zajmował się w swoim badaniu oceną wpływu leków przeciwdepresyjnych, takich jak: imipramina, amitryptylina, citalopram i fluoksetyna na produkcję kwasu kinureninowego w ośrodkowym układzie nerwowym.

W ostatniej, trzeciej rundzie warsztatów, uczestnicy grupy pierwszej zostali zapoznani z rolą terapii poznawczo-behawioralnej w leczeniu pierwotnej bezsenności, badanej przez Marię Gałuszko z Kliniki Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku. Oliwia Gawlik z Kliniki Zaburzeń Afektywnych i Psychotycznych w Łodzi omówiła wyniki pracy nad wpływem litu na zmiany w przebiegu stresu oksydacyjnego w ośrodkowym układzie nerwowym. Bartosz Grabski z Kliniki Psychiatrii Dorosłych Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił zagadnienie współwystępowania zaburzeń lękowych i nadużywania substancji psychoaktywnych z chorobą afektywną dwubiegunową. W grupie drugiej Agnieszka Piróg-Balcerzak, z Samodzielnej Pracowni Farmakoterapii IPiN, zaprezentowała wyniki pracy oceniającej farmakoterapię u pacjentów z manią leczonych w warunkach szpitalnych. W grupie trzeciej Beata Ryszewska-Pokraśniewicz, z Kliniki Psychiatrycznej Uniwersytetu Medycznego w Warszawie, przedstawiła wstępne wyniki pracy nad wpływem augmentacji magnezem leczenia fluoksetyną pacjentów z depresją. Marcin Jaracz, psycholog z Wydziału Neuropsy-

chologii Klinicznej Collegium Medicum z Bydgoszczy, omówił wyniki pracy badającej pamięć operacyjną i funkcje wykonawcze u pacjentów z chorobą afektywną dwubiegunową, będących w stanie eutymii. Agnieszka Remlinger-Molenda z Kliniki Psychiatrii Dorosłych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu zaprezentowała wyniki pracy dotyczącej oceny układu immunologicznego u pacjentów z epizodem manii w przebiegu choroby afektywnej dwubiegunowej.

W czasie sesji warsztatowych uczestnicy nie tylko przedstawiali swoje prace, ale również pod czujnym, ale życzliwym okiem ekspertów dyskutowali na ich temat, poruszając kwestie założeń, metodologii, uzyskanych wyników, jak i możliwości ich publikacji w międzynarodowych czasopismach. W ocenie młodych badaczy uzyskane informacje zwrotne stanowiły cenne wskazówki na przyszłość.

Każdy z uczestników poza prezentacją ustną przygotował również poster. Ekspozowane na sztalugach postery były dostępne przez cały czas trwania seminarium, dzięki czemu każdy mógł zapoznać się z pracami pozostałych młodych naukowców.

Zwieńczeniem seminarium było podsumowanie przedstawionych prac przez wybranych przedstawicieli poszczególnych grup, a następnie wręczenie certyfikatów uczestnictwa w tym wydarzeniu przez prof. Zohara. Profesor Rybakowski zaproponował młodym badaczom ubieganie się o publikację ich doniesień na łamach czasopisma „Farmakoterapia w Psychiatrii i Neurologii”, z którym Sekcja Psychofarmakologii PTP ściśle współpracuje. Punktem kulminacyjnym było przyznanie przez ekspertów nagród, umożliwiających ich zdobywcom udział w Międzynarodowym Kongresie ECNP w Istambule we wrześniu tego roku i przedstawienie swoich prac w czasie sesji posterowej. Nagrodami zostali uhonorowani: Agnieszka Prymus z Katowic, Bartosz Grabski z Krakowa i Agnieszka Remlinger z Poznania.

Zarówno eksperci jak i młodzi naukowcy nie tylko chętnie dyskutowali na tematy naukowe, ale z nie mniejszym entuzjazmem, pomimo padającego deszczu, uczestniczyli w wycieczce do Gniezna, w czasie której zwiedzili Katedrę Gnieźnieńską oraz Muzeum Początków Państwa Polskiego.

O sukcesie tegorocznego Seminarium świadczyć może dodatkowo fakt, że część uczestników nawiązała dalszą współpracę i wymienia się doświadczeniami oraz poglądami z interesujących ją obszarów neuropsychofarmakologii.

*Jan Jaracz – wiceprzewodniczący Sekcji
Psychofarmakologii PTP
Agnieszka Remlinger-Molenda
– sekretarz Sekcji Psychofarmakologii PTP*
